

SEATTLE, AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI (*)

1999 yılı Haziran ayının sonlarında Paris'te yapılan bir toplantı, Seattle'da gerçekleştirilen DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) karşıtı gösterilerin kararlaştırıldığı ve planlandığı bir platform oluşturmuştu. Bu toplantı ile ilgili izlenimlerimi özetlerken "*bugün için çok mütevazı görünümlü, ancak, gelecekte yeni bir dünyanın oluşumu sürecinde çok önemli bir adım olarak anılmast olası bulunan bir toplantı*" demiştim (1).

Seattle olaylarının ardından, Mitterand'ın danışmanlarından ve Avrupa Kalkınma Bankası'nın eski başkanlarından Jacques Attali, bundan böyle, sanki Milattan önce ve sonra gibi bir de "*Seattle'dan önce ve Seattle'dan sonra olacak*" (2) derken, çok önemli bir tarihsel dönemecin yaşandığına işaret etmekteydi.

Küreselleşmenin Prezidyumu

Ünlü *Le Monde diplomatique* gazetesinin genel yayın direktörü ve Seattle gösterilerine öncülük eden örgütlerden ATTAC'ın başkanı Bernard Cassen, başlıca üyeleri Dünya Bankası, IMF, OECD, Dünya Ticaret Örgütü ve G7'lerden oluşan ittifakı, böyle isimlendiriyor: "Küreselleşmenin Prezidyumu". Ve ekliyor: "*bunların sayıları çok ve güçlüler; ve sahip oldukları her*

(*) A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

(1) "*Başka Bir Dünya Mümkündür*", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, Cilt:XXIII, Temmuz-Ağustos 1999, s.23.

(2) Jacques Attali, "*Il faut un pouvoir législatif planétaire*", **Libération**, 4-5 Décembre 1999.

türlü olanakla, her şeyi yalnızca uluslararası sermayenin acımasız çıkarlarına hizmet eden evrensel bir ortak mülk olarak özümseme yolundalar" (3).

Demokratik olmayan, sömürü ve eşitsizlik temeline dayalı bir dünya devletinin kurulmakta olduğu yolundaki gözlemler, Cassen ile sınırlı değil, kuşkusuz. Amerikan asıllı iktisatçı Susan George da, bir "*Dünya Bankası İmparatorluğu*"ndan söz eder olmuştur (4). Öte yandan, Kanada'lı profesör Chossudovsky, bir "*küresel totalitarizm*" çağının başlamakta olduğuna işaret etmektedir (5). Fransız düşünür Alain Minc ise, "*yeni bir Orta Çağ*"ın eşiğinde olduğumuzu yazmaktadır (6).

Küreselleşmenin yeni bir tür imparatorluk demek olduğuna dair görüşler, yalnızca bu oluşuma eleştirel bir gözle bakanlar tarafından ileri sürülmüyor. Küreselleşmenin yandaşları arasında da kurulmakta olan küresel yapılanmanın düpedüz bir imparatorluk olduğuna dair görüşler eksik değil.

Amerikadaki ünlü ve etkin kuruluşlardan biri olan, Carnegie Endowment vakfının kıdemli araştırmacılarından Robert Kagan'ın da yeni bir imparatorluğun kurulmakta olduğundan kuşkusu yok (7).

Amerika'nın ulusal güvenlik danışmanlarından ve yakın tarihinin önde gelen isimlerinden Brzezinski de, 1997 tarihli kitabında, bugünün dünyasını tanımlarken geçmişin imparatorluklarıyla benzerliklerine dikkat çekmekte ve ardından açıklamaktadır: "*Bu imparatorluklar güçlerini vasallar, tâbiler, protektöralar ve sömürgeler hiyerarşisine dayandırmışlardı; bunların dışında kalanlara da genellikle barbar gözüyle bakılırdı (8).*"

(3) B.Cassen'in 24-26 Haziran 1999 tarihinde Paris'te yapılan "*Başka Bir Dünya Mümkündür*" konulu toplantıda yaptığı açış konuşmasından.

(4) Susan George and Fabrizio Sabelli, Faith and Credit, **The World Bank's Secular Empire**, Penguin Books, Londra,1994.

(5) Michel Chossudovsky, "*Comment éviter la mondialisation de la pauvreté*", **Le Monde diplomatique**, Ocak 1997, s.4.

(6) bakınız:Herbert Kitschelt, **The Transformation of European Social Democracy**, Cambridge University Press, Cambridge, 1994, s.33; Anthony Giddens, *The Third Way*, Cambridge, 1998, s. 138.

(7) Robert Kagan, "*Alicenap İmparatorluk*", **Foreign Policy** (Türkiye baskısı- İstanbul Üniversitesi yayını), Yaz 1998, s.24, 26.

(8) Zbigniew Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası**, Sabah kitapları, s.13.

Dünya Ticaret Örgütü

Seattle olaylarının odağında, söz konusu prezidyumun üyelerinden birisi olan DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) yer almaktadır.

DTÖ, 1947'de kurulmuş olan GATT'ın devamı gibidir. DTÖ'ye vücut veren Uruguay Raund anlaşması 1994'de imzalanmıştır. DTÖ'ye 134 devlet üyedir. Ayrıca, 30 gözlemci üye bulunmaktadır.

Ancak, GATT'ın yerini DTÖ'nün alması, isim değişikliğinin çok ötesinde bir anlam ve sonuç içermiştir. DTÖ bünyesinde yer alan ORD (Uyuşmazlıkların Çözümü Organı) tarafından bir yaptırım kararı alındığında, üyelerin buna karşı çıkabilmeleri için aralarında oybirliği sağlamış olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla ORD'nin tartışılmaz bir otoritesi vardır.

DTÖ, hem bir forum, hem de temsil ettiği çıkarlar doğrultusunda kural koyucu konumundadır. Ayrıca, uyuşmazlıkların çözümünde hakem rolü üstlenmesine karşın, kendisi bir tarafı temsil etmekte, uluslararası sermayenin hizmetinde yer almaktadır. Seattle protestocularının topluca imzalayarak Amerikan Kongre üyelerine gönderdikleri bildiri de ifade ettikleri üzere, DTÖ, *"Kamusal alanı ortadan kaldırmayı amaçlayan, çokuluslu şirket hukukçularının ve bürokratlarının denetiminde demokratik olmayan bir kurumdur"*. DTÖ'nün bu niteliği, Seattle toplantısının bile, bazı çok uluslu havayolları şirketlerinin sponsorluğunda düzenlenmiş olması gerçeğiyle de somutlaşmaktadır.

DTÖ sahip olduğu güç ve özellikler sayesinde, yalnızca ülkemiz bakımından değil, Avrupa'nın güçlü bir demokrasi geleneğine sahip olan ülkelerinde bile, halkoyunun tercih ve eğilimleriyle taban tabana zıt politikaların hayata geçirilmesini sağlayabilmiştir. Bunların başında sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi, milli eğitim başta olmak üzere tüm kamusal hizmetlerin tahrip edilmesi, MAI (Çok Taraflı Yatırım Anlaşmaları), ticari amaçlarla canlıların genetik yapısına müdahale edilmesi, doğanın ve kültürün tahribine olanak sağlanması gelir.

İşin ilginç yanı, Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinde yakın zamanlara kadar, sağ eğilimliler dahil hiç bir hükümetin veya partinin seçim programlarında veya başka vesilelerle bu konuları dile almaya dahi cesaret edememiş olmasıdır. Şimdi, DTÖ'nün, önlenemeyen gücü sayesinde, kendisini solda tanım-

layan Blair, Schröder gibi politikacılara bile bu temaları terennüm ettirebil- diği ve hatta bu konulardaki bazı adımların onların eliyle hayata geçirilmesini sağlamayı başardığı görülmektedir.

DTÖ'nün politikasının temelinde yatan ideoloji, serbest ticaretin herkesin yararına sonuçlar doğuracağı iddiasına dayanmaktadır. Oysa, tarihsel olarak bunun tersi kanıtlanmış; serbest ticaretin sonuçta zengini daha zengin yaptığı, buna karşılık yoksulun tümüyle mahvına sebep olduğu defalarca görülmüştür.

Sayırsız örnekler çerçevesinde görülmüştür ki *"liberalizm özgürlüğü öldürür... Pazar her şeyi belirleyince, sosyal ve daha adil bir düzen ortaya çıkarmak olanaksızdır"* (9).

DTÖ'nün, küresel prezidyumun diğer üyeleriyle birlikte dünya ülkelerine dayattığı Çok Taraflı Yatırım Anlaşmaları, tahkim, özelleştirme gibi kurumlar ve politikalar ve bunun sonucunda bir çığ gibi büyüyen işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlar, bizi yakından ilgilendirmektedir. Halen yalnızca Avrupa'daki işsizlerin sayısı 50 milyona; tüm dünyadaki işsizlerin ve gizli işsizlerin sayısı ise 1 milyarı aşmıştır (10). Dünyadaki açların sayısı ise, Birleşmiş Milletler verilerine göre 1 milyara yaklaşmıştır.

Avrupadaki işsizlerin sayısındaki artış da gösteriyor ki DTÖ gibi kuruluşlar eliyle sürdürülen yeniliberal dayatmalar, bir kısım sanayileşmiş ülkelerin çıkarlarıyla da çelişebilmektedir. Bunun en çok bilinen örneklerinden biri de Avrupa'nın Amerika'dan hormonlu et almayı reddettiği için 100 milyon dolara mahkum edilmesidir. Bununla da yetinilmemiş; ABD, Fransa'nın ünlü rofor peynirlerine de ambargo koydurtmuştur.

Avrupa'da uyanan tepkilerin önemli bir bölümü de film sanayii ile ilgilidir. Amerikan filmleri halen Avrupa pazarlarının %85'ini tutmaktadır. Buna karşılık ABD pazarlarındaki yabancı film oranı, %2'dir (11). Çok Taraflı Yatırım Anlaşmaları ve benzeri yollarla Avrupa film piyasasının, tümüyle AB-

(9) Susan George, (Yeni Zelanda radyosunda 5.8.1999 yayınlanan söyleşi), **Millénaire Round**; Seattle Novembre 99 - "La Résistance doit s'organiser".

(10) Ignaciot Ramonet, "L'an 2000", **Le Monde diplomatique**, Aralık 1999.

(11) <http://www.attac.org>, 5.11.1999.

D'nin istilasına uğraması olasılığı, yalnızca ticari açıdan değil, kültürel açıdan da tehlikeli görüldüğünden Avrupa'da çok geniş kesimlerin tepkisini çekmiştir.

Çoktandır, tüm insani unsurların ve faaliyetin, ticaret metarı sayıldığı bir dönem başlamış bulunuyor (12). Bu durum karşısında uyanan ve yeryüzünün çok geniş ve değişik kesimlerinden kaynaklanan tepkilerdir ki Seattle'da patlak veren birikimi oluşturmuştur.

Seattle'a Varan Tepkiler ve Medya

Önceleri, neoliberal küreselleşme karşıtı tepkilerin kamuoyuna ulaştırılması bugünkü kadar bile mümkün değildi. Ülkesinde tarımın ve kendi ekonomik durumunun mahvına neden olan politikaların gerçek sorumlusunu isabetle belirleyen 43 yaşındaki Koreli bir köylü, sesini duyurabilmek için en son çareye başvurmak zorunda kalmıştı: Cenevre'ye kadar gelmiş; 5 Kasım 1990 tarihinde GATT'ın genel merkez binasının holünde, elindeki bıçağı karnına saplayıvermişti (13).

Tepkiler kiteselleştikçe yankıları büyümektedir; ama, gene de neoliberal ideolojinin denetimine girmiş olan uluslararası medyayı çerçeveleyen oyunları ve sansürü aşmak kolay olmamaktadır.

Haziran ayında Paris'te toplanan ve Seattle'a öngelen toplantının ardından, 26 Haziran 1999'da dünyanın dört bir tarafından gelen değişik örgütlerin temsilcileri ve kimi aydınlar, "*Başka Bir Dünya Mümkündür*" sloganı altında bir yürüyüş gerçekleştirmişlerdi. Nasıl olmuşsa, aynı gün gene Paris caddelerinde, ama farklı bir güzergahta lesbiyenler ve geyle de bir yürüyüş düzenlemişler. Fransız radyo ve televizyonları, bu yürüyüşlerin birincisinden uzun uzun bahsettiler; ikincisine gelince, sanki böyle bir şey hiç olmamıştı! Yurda dönünce hayretle öğrenmişim ki bu konuda bizdeki radyo televizyon kanalları da aynı tutumu izlemişlerdir.

(12) Bkz: Susan George, "Le commerce avant les libertés", **Le Monde diplomatique**, Kasım.1999.

(13) Pascal Riché, "*Une brève histoire de la mondialisation*", **Libération**, 27.11.1999.

Medyanın olayları çarpıtma çabaları, Seattle gösterileri konusunda da sürdürülmüştür. Olayları en geniş ve gerçeğe en uygun biçimde veren Cumhuriyet gazetesinin 30 Kasım tarihli nüshasının ilk sayfasında dahi, bir el, göstericilerin gerçek niteliğini yansıtmaktan çok uzak görüntüler içeren kocaman bir fotoğrafı ve göstericileri marjinal unsurlar gibi gösteren bir alt yazıyı koymayı ihmal etmemiştir.

Televizyon kanalları, şiddete başvuran azınlık grupları ön plana çıkarmakta özenli davrandılar. Dünyanın her tarafında benzer olaylarda görüldüğü gibi, olayları rayından çıkarmaya çalışan tahrikçiler, Seattle'da da elbette ki olmuştur. Ancak, gösterileri düzenleyen deneyimli örgütçüler, şiddete başvurulmaması, mala cana zarar verilmemesi, uyuşturucu ve alkol kullanılmaması ve provokasyonlara ve yasa dışı polis baskısına karşı beş on kişilik gruplar halinde dayanışma içinde bulunulması konusunda yandaşlarını çok sıkı bir biçimde uyarmışlardır (14) ve bu açılardan önemli ölçüde başarılı oldukları anlaşılmaktadır.

Gösterilere öncülük eden örgütlerden ATTAC'ın 3.12. 1999 tarihli basın bildirisinde bu konuda şunlar yazılmaktadır:

"Mike Moore (DTÖ Genel Direktörü) şiddet eylemlerinden haklı olarak şikayet ettiğinde ve kendi halklarını temsil eden bakanların görüşmek için toplanma hakkı bulunduğunu açıkladığında, bu toplantıyı, finanse eden bir kaç büyük havacılık şirketinin davetiyle yaptıklarını unutmuş görünüyordu. Ah! Paranın şiddeti, bir kaç heyecanlı kişinin şiddetine benzemiyor... Bir grup gösterici, Amsterdam havaalanına giderek dünya vatandaşı olmaktan doğan haklarını kullanmak suretiyle Seattle'a gitmek için toplantıyı finanse eden üç büyük havacılık şirketi nezdinde başvuruda bulundular. Söylemeye gerek yok ki havaalanında kaldılar."

Sonuçta, ABD'de 1968 tarihli Demokrat Parti kurultayından bu yana görülen en geniş kapsamlı toplantıların ve gösterilerin yapılması sağlanmıştır. 85 ülkeden 1200 örgütü temsil eden onbinlerce kişi Seattle'a gelmiş; değişik konulara ilişkin ortak görüşlerini görkemli bir biçimde dile getirmişlerdir. Gösteriler Seattle ile sınırlı kalmamış; yeryüzünün pek çok kentinde kitleler,

(14) Bkz: Susan George, "Le commerce ...", agm.

DTÖ'ye ve neoliberal küreselleşmeye karşı tepkilerini ortaya koymuşlardır. 30 Kasım günü, yalnızca Fransa'da 80 ayrı şehirde 75 000 kişi alanları ve caddeleri doldurmuştur.

Kimler Katıldı?

Seaatle toplantılarına öncülük eden başlıca Avrupalı örgütler şunlardır:

ATTAC (Yurttaşlara Yardım Amacıyla Mali Muamelelerin Vergilendirilmesi Derneği): 1998'de kurulmuştur ve ultraliberalizmin egemenliğine karşı başta Tobin Vergisi (15) olmak üzere, uluslararası mali sermayeyi denetim altına almayı amaçlayan önlemlerin yaşama geçmesi için mücadele etmektedir.

CADTM (Üçüncü Dünyanın Borçlarının İptali Komitesi): 1990'da Brüksel merkez olmak üzere kurulmuştur.

CCAMI (Çok Taraflı Yatırım Anlaşmalarına Ve Genetik Kopyalarına Karşı Eşgüdüm): 1998'de Fransa'da kurulmuştur. ABD ve Kanada'da kurulu örgütlerle eşgüdüm halinde etkinlik göstermektedir.

FMA (Dünya Alternatifler Forumu): Samir Amin'in öncülüğünde faaliyet göstermektedir. 1997'de Kahire'de kurulmuştur. Merkezi Senegal'in başkenti Dakar'dadır.

DAWN (Yeni Bir Çağda Kadınların Kalkınması Alternatifi): Esas olarak Güney ülkeleri kadınlarının girişimiyle kurulmuş ve faaliyet gösteren bir örgüttür.

-
- (15) Tobin Vergisi: Nobel iktisat ödülü sahibi, Amerika'lı iktisatçı James Tobin tarafından ilk defa yetmişli yıllarda ortaya atılmıştır. Uygulanması halinde, belki çok önemli olmasa da uluslararası sermaye üzerinde belli bir kamusal denetim kurmak yönünde ve küreselleşme olgusuna ilk defa bir sosyal boyut kazandırılması bakımından atılmış ilk adım olacaktır. Tobin Vergisinin, esas olarak, sanayileşmiş ülkelerde yoğunlaşmış bulunan, spekülatif işlemler üzerinden ve %0.01 oranında alınması öngörülmektedir. Bu yolla toplanan fonların yeryüzündeki eşitsizliklerin önlenmesi mücadelesinde ve yoksul ülkelerde eğitim, sağlık, beslenme ve sürekli kalkınma gereksinimlerinin karşılanması amacıyla kullanılması savunulmaktadır. Açıklanan hesaplamalara göre, Tobin Vergisi, yoksullukla mücadele için yılda 250 milyar dolar kaynak sağlayacaktır. Bkz: François Chesnais, **Tobin or not Tobin?**, L'Esprit frappeur, Paris, 1998.

Gösterilerin Amerika'da yapılması, bu ülke örgütlerinden özel ve yoğun bir ilgi ve katılım görmesine neden olmuştur.

Bunların başında Amerika'nın en büyük ve en üst düzey sendika örgütü olan 13 milyon üyeli **AFL-CIO** gelmektedir. Bu örgütün Seattle gösterilerinde oynadığı belirleyici rol, geleneksel muhafazakâr çizgisinin dışına çıkmakta olduğuna dair yeni bir gösterge sayılabilir. Ayrıca, göstericiler ile Clinton yönetimi arasında belli bir diyalogun kurulmasında bu örgütün katılımı, belirleyici olmuştur.

Öte yandan, Seattle olaylarının kahramanları arasında, Amerika'nın en güçlü tüketici haklarını koruma örgütü olan **Public Citizen**'in başkanı Ralph Nader'in ismi, önemli bir yer kazanmıştır.

Nelere Karşı Çıktılar?

Seattle toplantılarını düzenleyicilerinden bir bölümü, yayınladıkları, "27 Kasım'a doğru" başlıklı bildirimde şu görüşlere yer verdiler: "*Başka bir dünya mümkündür. Biz, mali küreselleşmeye karşı, dayanışma, işbirliği ve adil bir ticaret temelinde bir başka uluslararası mübadele öneriyoruz. Dünya bir meta değildir... (16)*"

Göstericiler, DTÖ'nün yetkilerinin genişletilmesine karşı çıkmışlar; kamusal hizmet kavramına gereken önem ve saygının gösterilmesi görüşünü dile getirmişlerdir.

Bu arada, şiddetle karşı çıktıkları girişimlerden birisi de Çok Taraflı Yatırım Anlaşmaları olmuştur. Çok Taraflı Yatırım Anlaşmaları konusundaki ilk adım, 1998'de OECD bünyesinde atılmış; ancak, Fransız film sanayii emekçilerinin başını çektiği bir muhalefetin genişlemesi sonucunda, geri adım atılmıştır. Seattle'da ise, göstericilerin yaygınlaştırdıkları bir ifadeyle "*Çok Taraflı Yatırım Anlaşmalarının Genetik Kopyesi*" niteliğindeki bazı düzenlemelerin karara bağlanması amaçlanmaktaydı. Bunlar sağlanabilmiş olsaydı, çokuluslu sermayenin, devletlerin egemenlik haklarını ve kamusal hizmet önceliklerini hiçe sayarak dilediği yerde yalnızca kâr önceliğine ve özünde güçlünün dilediğini yapabilmesi özgürlüğünden başka bir anlama gelmeyen ser-

(16) "*Vers le 27 Novembre*", **ATTAC.org**, 29.10.1999.

best rekabet kurallarına göre dilediği ekonomik faaliyette bulunması genel bir çerçeveye oturtulmuş olacaktı. Bu sağlanamamıştır, ama, aynı koşulların tek tek dize getirmeyi başardıkları ülkelere kabul ettirilmesi olanağını yitirmiş değıllerdir.

Göstericiler, kâr tutkusunun başıboş ve acımasız işleyişine olanak tanıyan bir dünya ticaret düzeninin, ormanlar başta olmak üzere doğal zenginlikleri, kültürel değerleri tahrip etmesine ve canlıların genetik yapısını bozmasına karşı çıkmışlardır. Amerikan tüketici örgütlerinin başkanı Ralph Nader'e göre "*çokulusluların yönetimindeki bir tür faşizm, doğanın doğasını ve evrensel genetik kaynakları değıştirmeyi amaçlamaktadır* (17).

DTÖ'ye karşı tepkiler ve gösteriler, dünyanın değışik bölgelerine göre değışen temalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Latin Amerika'da daha çok köylü hareketleri ve "*topraksız köylüler*" tepkilerini ortaya koymuşlardır. Keza Hindistan'da köylüler ön safta yer almıştır. Kuzey Amerika'da esas olarak tüketici örgütleri, harekete katılmışlardır. Afrika'da "*Üçüncü Dünyanın Borçlarının Silinmesi*" temasını dile getiren sendikalar öne çıkmışlardır. Asya-Pasifik ülkelerinden, daha çok IMF'nin yeniden yapılanma planlarına karşı çıkan sendikalar seslerini yükseltmişlerdir.

Seattle ve AFL-CIO

İşçi sınıfı ağırlıklı bir nüfusu barındıran Seattle kentindeki gösterilerde AFL-CIO'nun ağırlıklı bir biçimde yer alması, gösteriler boyunca Amerikan sendikalarının geleneksel temalarının da ağırlıklı bir biçimde dile getirilmesi sonucunu doğurmuştur.

AFL-CIO, tüm dünyada işçi haklarına saygı gösterilmesinde ısrarlı olmuş, çocuk emeğinin kullanılmasına karşı çıkmış; bu arada, Çin'in, insan hakları sicilinin temiz olmaması gerekçesiyle, DTÖ'ye kabulüne ilişkin itirazını tekrarlamıştır.

AFL-CIO'nun, başka ülkelerde, özellikle de Üçüncü Dünya ülkelerinde işçi ve sendika haklarının geliştirilmesi ve düşük ücret politikalarına son verilmesi konusundaki kararlı tutumunun nedenlerinin değışik yönleri bulundu-

(17) Ralph Nader, "*L'édifice actuel est profondément bancal*", **Libération**, 4-5.12.1999.

ğunda kuşku yoktur. Yalnızca AFL-CIO'nun değil, tüm Batı sendikalarının asıl kaygıları, işçi sınıfı dayanışmasından çok, kendi Batı merkezli çıkarlarıyla daha çok ilgili görünmektedir. Çocuk emeği kullanımının ve ucuz emek cennetlerinin Batı sendikaları açısından ifade ettiği öncelikli tehlike, yatırımların bu ülkelere kayması sonucunda kendi üyelerinin işsiz kalması veya kendi ülkelerindeki sanayinin, bu ülkelerde ucuz emek sayesinde sağlanan üretim karşısında rekabette zorlanması, dolayısıyla bu durumun da gene kendi üyelerine olumsuz bir biçimde yansımalarıdır.

Eğer, Batı sendikalarının yoksul ülkelerdeki sendikal hak ihlallerine ve düşük ücret uygulamalarına karşı çıkmaları, gerçek bir işçi sınıfı dayanışması bilincinin ve duyarlılığının sonucu olsaydı, öncelikle, bu ülkeleri yoksulluğa iten uluslararası sömürünün ve bu sömürüye zemin hazırlayan "yeniden yapılanma" planlarının karşısında olmaları gerekirdi. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerdeki düşük ücret uygulamalarına ve sendikal hak ihlallerine karşı olan Batı sendikalarının, bu ülkelere dayatılan özelleştirme uygulamalarına da en azından aynı kararlılıkla karşı oldukları görülmemiştir.

Öyle anlaşılıyor ki Batı sendikalarına genellikle egemen olan bilinç, henüz, yoksul ülkelerdeki insanların aç sefil vaziyette işsiz kalmalarından çok; aç karınla veya çocuk yaşta düşük ücretle çalıştırılmalarından rahatsızlık duyabilmeyi mümkün kılacak düzeydedir.

Olaylar Karşısında Clinton Yönetimi

Seattle'da patlak veren olayların, Clinton yönetiminin beklemediği boyutlara vardığı anlaşılıyor. Olayların başlamasından iki hafta kadar önce Clinton, demokratik bir ülkede protestolardan korkmadığını söylerken, göstericilerin bir kısım önderlerinin ülkeye girişlerine izin verilmediği görülmüştür.

Polis, göstericilere karşı müsamahasız davranmış; gözyaşartıcı bombalar kullanılmış, sokağa çıkma yasağı konulmuş, bine yakın insan gözaltına alınmıştır. Buna karşılık, Clinton'un olaylar karşısında çok yumuşak bir görünüm sergilediği ve göstericilerin taleplerine geniş ölçüde haklılık tanıyan açıklamalarda bulunduğu söylenebilir.

Clinton, DTÖ delegeleri önünde yaptığı konuşmada "ticari kararların, artık, işletme yöneticilerine, onları destekleyen bakanlara ve politikacılara tahsis edilmiş bir alan olamayacağını belirtmiş" ve "küreselleşmeye insani bir

çehre vermek" gereğini dile getirmiştir. Clinton, ayrıca, tüm uluslararası ticaret sürecinin demokratikleştirmesi gerektiğini ifade etmiştir.

AFL-CIO adına yayınlanan 1 Aralık tarihli bildiri Clinton'un bu tutumuyla ilgili olarak *"daha önce hiç bir hükümet organından, özellikle de Beyaz Saray'dan böyle bir tepki almadık. Bu ileri bir adımdır"* denilmektedir.

Tüketici haklarını koruma derneği başkanı Ralph Nader ise Clinton'un tutumunu *"DTÖ'nün süpürülmesi tehlikesine karşı, değişime uyumlanması stratejisi"* yönünde bir tavsiye olarak yorumlamaktadır.

Acaba, uluslararası sermayenin bu stratejiyi benimsemeye kendisini mecbur hissedebilecek kadar çaresiz durumda olduğu söylenebilir mi? Dolayısıyla asıl sorulması gereken, bu açıklamaların, gösterileri yatıştırmaya yönelik bir taktikten ibaret olup olmadıklarıdır.

Seattle Olayları ve Türkiye

Türkiye, Seattle'daki DTÖ toplantılarında, bakan Tunca Toskay tarafından temsil edildi. Toskay, dönüşünde yaptığı açıklamada, Clinton'un aksine, göstericilere hiç bir haklılık tanımayan bir tavır sergilemiş ve olayların bazı marjinal unsurların eseri olduğunu ifade etmiştir.

Oysa göstericilerin talepleri, Clinton'nun değil, Toskay'ın temsil etmesi gereken çıkarlarla ilgilidir. Göstericiler, gelişmekte olan ülkelerin borçlarının iptalini istemişler, bu ülkelerin çokuluslu şirketler tarafından talanına karşı görüşler dile getirmişlerdir.

Bu noktada, küreselleşmenin, hükümetleri çokuluslu şirketlerin halkla ilişkiler bürosu konumuna indirgemek yolundaki sonuçlarına dair görüşleri anımsamamak elde değil.

Gösteriler yüzünden ve kimi ülkelerin bazı konulardaki muhalefeti nedeniyle, DTÖ toplantısı bir karar alamadan dağılmak zorunda kaldı. Kuşkusuz, tüm ülkeleri ortak bazı kurallara bağlayarak bir çırpıda hepsini birden herkesin gözü önünde hizaya getirmek doğrultusundaki plan başarısızlığa uğramıştır. Ancak, kabul etmek gerekir ki tek tek bazı ülkeleri uygun anlarında yakalayıp dize getirmek olanağı da yitirilmiş değildir.

Nitekim, ülkemiz, deprem kaosu içinde yakalanmış ve Anayasada uluslararası tahkime ve özelleştirmeye kapı açan değişikliklerin bir çırpıda -henüz deprem kurbanlarının cenazeleri ortada iken- yapılması sağlanmıştır.

Öte yandan, Türkiye, ABD ile imzaladığı ve TBMM'de 7 Aralık 1999 tarihinde 4485 Sayılı Kanun ile onayladığı bir anlaşma ile DTÖ toplantısında amaçlanan ve fakat gerçekleştirilemeyen düzenlemelerin önemli bir bölümünü, tek taraflı olarak kabul etmiştir. Söz konusu anlaşmanın öngördüğü hükümler şöyle özetlenebilir:

- Türkiye tüm yatırım önlemlerinden ve korumacılıktan vazgeçecek;
- Yüksek teknoloji üreten ABD çıkarlarıyla ilgili fikri mülkiyet hakları korunacak;
- ABD'li yatırımcılar, tek taraflı olarak tahkime gidebilecek;
- ABD, özellikle GAP bölgesinde sağladığı kâr ve katma değerleri yurt dışına serbestçe transfer edebilecek, bu bölgelerde ABD yurttaşlarına çalışma olanakları sağlanacak.

Yeni Dünya İmparatorluğunun Spartaküs'ü

Roma İmparatorluğu'nun, kölelerin isyanına önderlik eden bir Spartaküs'ü olmuştur. Türkiye de bu asrın başında Atatürk'ün gerçekleştirdiği kurtuluş savaşı zaferiyle sömürgeciliğin çözülmesi sürecine öncülük etmiş, dolayısıyla sömürge düzeni karşısında Spartaküs rolünü oynamıştır.

Şimdi yeni bir imparatorluk dönemi başlatılmak istenmektedir. Bu yeni imparatorluğun karşısında yeni bir Spartaküs'ün çıkması olasılığı, yeni dünya düzeninin egemenlerini düşündürüyor olmalı.

Tarihsel açıdan bakıldığında, Türkiye'nin bu yeni role uygun düşen bir sabıkasının(!) bulunduğu akla gelebilir. Belki de bu olasılık, en az Türkiye'nin içindikilerin aklına gelmektedir.

Türkiye, ayrıca, petrol kaynaklarının üzerinde oturan ülkelerin ve Sovyetlerden geriye kalan Türk cumhuriyetlerinin kapısında yer almaktadır ve onlarla tarihsel, dinsel veya etnik bağlantıları vardır.

Türkiye, tüm bu tarihsel ve coğrafi unsurlar dolayısıyla, yeni dünya imparatorluğunun egemenleri tarafından özellikle denetim altında tutulmasını gerektiren özelliklere sahip görünmektedir.

Bu amaçla uygun bir nezarethane de bulunmuştur. Bu nezarethane, Avrupa Birliği'nin kapısındaki bekleme odasıdır. Türkiye'ye hiç bir şey vermeden önemli tavizler ve taahhütler koparmayı başarmışlardır. Karşılık olarak verilen, yalnızca, Birliğe kabul edilme hayalinden ibarettir.

Bu noktada anımsamak gerekir ki daha önce Türk işçilerine serbest dolaşım hakkını 1986'da tanıyacıklarını imzaladıkları anlaşma ile taahhüt etmişlerdi. Brüksel, bu taahhüdünü yerine getiremeyeceğini, 1985'te, gözümüzün içine baka baka bildirmiştir. Daha sonra, hiç bir şey sağlamaksızın ve karar organlarının hiç birinde yer almaksızın Gümrük Birliği görünümündeki acayip bir halkayı boynumuza geçirmiş bulunuyoruz.

Şimdi ise bazı taahhütleri yerine getirdiğimiz takdirde Avrupa Birliğine alınacağımızı söylüyorlar. Bu taahhütlerin başında Ege ve Kıbrıs'a ilişkin olanlar geliyor (18). Demirel ise "*turbun büyüğü heybede*" diyor. Avrupa Birliği'ne girme hayalinin cazibesine kendilerini kaptıran Hırvatistan ve Slovenya yöneticilerinin Yugoslavya'nın adeta bir cehenneme sürüklenmesi sürecinde oynadıkları rol düşünülecek olursa (19), Demirel'in sözlerinden çok dikkatli olmamız gerektiği sonucunu çıkarabiliriz.

(18) Bu konuda Erol Manisalı'nın yazı dizisi için bkz: **Cumhuriyet**, 21-26 Aralık 1999.

(19) A. Işıklı, "Yugoslavya Örneği", **Devlet ve Demokrasi**, Kuvayı Milliye, Ankara, 1999, s.93-111.

Ülkeyi işsiz deposu haline getirilmiş bölgelerinden arındırmak(!) ve geri kalan kısmını da Avrupa ile uyumlanacak salkım taneli Hıristiyanlık motifleri ile bezemek, kimilerince Avrupa'ya şirin görünmenin akıllıca bir yolu gibi değerlendirilmek istenebilir. Ama o zaman, Avrupa'nın egemenlerine bu kadar teslim olduktan sonra, bize tanıyacakları yerin kendileriyle eşit düzeyde olmasını beklemek biraz fazla saflık olur. Gümrük Birliğinde olduğu gibi, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği çerçevesinde de bizden sürekli olarak karar yetkisine katılmaksızın sorumluluk ve hizmet beklenmesinin sebebi de bu değil midir?

Bu asrın başında Spartaküs rolünü üstlenmiştik. Yeni bir asrın başında, yeni bir imparatorluğun "*gurka*"sı olma rolü bize düşmemelidir.